## משנה

המשנה מביאה תקנות חכמים באפוטרופוס המתעסק בנכסי יתומים: **יתוֹמִין שֶׁמָּכְרוּ** – שהתקרבו מעצמם **אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת** שיתעסק בצרכיהם, ולא נתמנה להיות אפוטרופוס לא מאביהם ולא מבית דין, **אוֹ שֶׁמִּינָה לָהֶן אֲבִיהֶן** בחייו **אַפּוֹטְרוֹפּוֹס**, **חַיָּב לְעַשֵּׂר פֵּרוֹתֵיהֶם**, שכן תיקנו חכמים שיוכל לעשר פירותיהם.

תקנה נוספת: **אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים** ונתעסק בנכסיהם עד שגדלו ועתה בא למסור להם הנכסים, **יִשְׁבַּע** ליתומים שלא נטל מנכסיהם כלום, אבל אפוטרופוס שמינוהו **בֵּית דִּין לֹא יִשָּׁבַע**, שכן תיקנו חכמים, כדי שלא ימנעו בני אדם מלהיות אפוטרופוסים. **אֲבָא שָׁאוּל אוֹמֵר**, **חִילּוּף הַדְּבָרִים** – אפוטרופוס שמינוהו בית דין ישבע, ואילו אם מינהו האב לא ישבע:

## גמרא

**וְרַמִּינְהוּ** – יש להקשות על הדין שלמדנו במשנה שהאפוטרופוס יכול לתרום מנכסי היתומים, מהברייתא שדורשת מהפסוק 'בֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם' (במדבר יח כח) שדווקא **'אַתֶּם'** – היינו הבעלים, יכולים להפריש תרומה, **וְלֹא שׁוּתָּפִין** – שאין יכול לתרום חלקו של שותפו שלא מדעתו, **'אַתֶּם' וְלֹא אֲרִיסִין** על חלקו של בעל הבית, **'אַתֶּם' וְלֹא אַפּוֹטְרוֹפִּין** על פירות היתומים, **'אַתֶּם' וְלֹא חַתְּנִים אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ**. ואילו במשנה שנינו שהאפוטרופוס מעשר פירות היתומים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** במשנה מדובר כשהפירות מיועדים **לְהַאֲכִיל** אותן ליתומים מיד, **וְלכן** על האפוטרופוס לעשרם כדי שלא יאכלו טבל, **וְכָאן** בברייתא מדובר כשהפירות מיועדים **לְהַנִּיחַ** אותם באוצר עד שיגדלו היתומים, ואז יעשרום בעצמם. הגמרא מביאה ראיה לזה:

**וְהָתַנְיָא** – וכן שנינו בברייתא, **הָאַפּוֹטְרוֹפִּין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין כדי לְהַאֲכִיל** היתומים, **וְלֹא כדי לְהַנִּיחַ** – שאם אין אוכלים אותם עכשיו אסור לאפוטרופין לעשרם, **וּמוֹכְרִים לָהֶן** - האפוטרופין רשאים למכור מנכסי היתומים **בְּהֵמָה עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת בָּתִּים שָׂדוֹת וְכַרְמִים** כדי **לְהַאֲכִיל** דמיהם ליתומים, **אֲבָל לֹא כדי לְהָנִּיחַ** המעות לאחר זמן, **וּמוֹכְרִין לָהֶן פֵּרוֹת יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת לְהַאֲכִיל אֲבָל לֹא לְהָנִּיחַ. וְעוֹשִׂין לָהֶן** האפוטרופסין ליתומין מממונם **לוּלָב וַעֲרָבָה וְסוּכָּה וְציצית וְכָל דָּבָר** מצוה **שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָּה** – שדמיו קצובים. ומבארת הגמרא, מה שאמרה הברייתא 'וכל דבר שיש לו קצבה' **לְאִיתּוּיֵי** – בא לרבות שלוקחין להם **שׁוֹפָר** שיש לו קצבה. **וְלוֹקְחִין לָהֶם** ממממונם **סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָּה** – שחיובו קצוב, ומבארת הגמרא, **לְאָתוּיֵי מְגִילָּה. וְאֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶם צְדָקָה**, לפי שאין לה קצבה, שעניים מצויים תמיד ואם נפסוק צדקה מממונם יפסידו את כל נכסיהם, **וְאֵין פּוֹדִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשְּׁבוּיִין וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָּה**, ומבארת הגמרא, **לְאָתוּיֵי תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים. וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לָדוּן** עם הבא לתבוע דבר מנכסי היתומין, **לֹא לָחוֹב** – לא לחובת היתומים, **וְלֹא לְזָכוֹת** היתומים [אלא נמתין **יְתוֹמִים** – ולא כשיש לאפוטרופוס טענה לזכותם בדין] עד שיגדלו ואז ידונו]. ותמהה הגמרא, **לְזָכוֹת אַמַּאי לֹא** – מדוע לא ידונו כדי לזכותם. מתרצת הגמרא, **אֶלָּא** כך היא כוונת הברייתא, שאין האפוטרופוס יכול **לָחוֹב** ליתומים אפילו אם בתחילה ירד לדין **עַל מְנָת לְזָכוֹת בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים**, מכל מקום אם נתחייב בדין, הדין בטל. **וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לָדוּן** עם הבא לתבוע דבר מנכסי היתומין, **לֹא לָחוֹב** – לא לחובת היתומים, **וְלֹא לְזָכוֹת בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים** – ולא כשיש לאפוטרופוס טענה לזכותם בדין [אלא נמתין עד שיגדלו ואז ידונו]. ותמהה הגמרא, **לְזָכוֹת אַמַּאי לֹא** – מדוע לא ידונו כדי לזכותם. מתרצת הגמרא, **אֶלָּא** כך היא כוונת הברייתא, שאין האפוטרופוס יכול **לָחוֹב** ליתומים אפילו אם בתחילה ירד לדין **עַל מְנָת לְזָכוֹת בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים**, מכל מקום אם נתחייב בדין, הדין בטל. **וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לְמַכּוֹר בָּרְחוֹק** – שדה שהוא במקום רחוק, **וְלִנָּאוֹל בְּקָרוֹב** – ולקנות במקומה שדה קרובה, וכן אינם רשאים למכור **בְּרָעָה, וְלִנָּאוֹל בְּיָפָה** – משובחת. ומבארת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** לא יעשו כן, והרי הם משביחים בזה את נכסי היתומין, **דִּדְלְמָא מְשַׁתְּדְּפִין** – שמא השדה שקנו תלקח בשדפון ויפסידו היתומין. **וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לְמַכּוֹר שָׂדוֹת וְלִיקַּח בדמיהם עֲבָדִים**, לפי שבעבדים מצוי יותר הפסד כגון חולי או מיתה, **אֲבָל מוֹכְרִין עֲבָדִים וְלוֹקְחִין בָּהֶן שָׂדוֹת** שהם מתקיימים יותר. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף לֹא לְמַכּוֹר עֲבָדִים וְלִיקַּח שָׂדוֹת.** ומבארת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** של רבן שמעון בן גמליאל, **דִּלְמָא לֹא מְשַׁפְּיָין** – שמא לא יתקיימו השדות בידו בשופי, שיקומו עליהן עוררין ויאמרו שהשדות שלהם ולא של המוכר. **וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא עֲבָדִים לְחֵירוּת** אפילו אם העבדים משלמים עבור כך, לפי שאין גוף העבדים קנוי לאפוטרופוס ואין שחרורו שחרור. **אֲבָל** אם היתומים זקוקים למעות לאכילה [או לקניית שדות] **מוֹכְרִין אוֹתָן לְאַחֵרִים, וְהָאַחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵירוּת. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי**, כשם שרשאים לקבל כסף מאחרים ולמוכרן להם, **כָּךְ אַף הוּא** – העבד עצמו **נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ** לאפוטרופוס בתורת מכירה, **וְיוֹצֵא** לחירות, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא** – האפוטרופוס **כְּאילו מוֹכְרוֹ לוֹ** – לעבד בעצמו. **וְצָרִיךְ לְחַשֵּׁב עַמָּהֶן בָּאַחֲרוֹנָה** – כשהאפוטרופין מחזירים הנכסים ליתומין צריכים לעשות עמהם חשבון ולהישבע שלא נטלו מנכסיהם כלום. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ** לחשב עמהן. **אֵין עוֹשִׂין אַפּוֹטְרוֹפִּין נָשִׁים**, לפי שאין דרך נשים לטרוח לישא וליתן בנכסים, **וַעֲבָדִים**, לפי שאינם נאמנים, **וּקְטַנִּים**, לפי שאינם בני דעת. **וְאִם מִינָּן אֲבִי יְתוֹמִין** בחייו, **הֲרֵשׁוּת בְּיָדוֹ** ואין בית דין מסלקין אותם.

הגמרא מביאה כמה עובדות לגבי אפוטרופסים שמכרו נכסי יתומים: **הֲהוּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דַּהֲוָה בְּשַׁבְּבוֹתֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר** – שהיה דר בשכנות לרבי מאיר, **דַּהֲוָה קָא מְזַבֵּין אַרְעָתָא וְזַבֵּין עֲבָדֵי** – שהיה מוכר קרקעות היתומים וקונה בדמיהם עבדים, **וְלֹא שַׁבְקֵיהּ** – לא הניחו **רַבִּי מֵאִיר** לעשות כן. **אֲחוֹ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ** – הראו לרבי מאיר בחלומו **'אֲנִי לַהֲרוֹס וְאַתָּה לִבְנוֹת'**, והכוונה בזה, שמשמים רוצים להרוס ולהפסיד נכסי היתומים, ומוטב שלא יעבד על האפוטרופוס מלמכור הקרקעות. **אֲפִילּוּ הָכִי לֹא אַשְׁגַּח** – לא השגיח רבי מאיר בזה והוסיף לעבד על האפוטרופוס, **כִּי אָמַר, דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.**

מעשה נוסף בו השמיעו לרבי מאיר בנוגע למעשהו: **הָנָהוּ בֵּי תְרֵי דְּאִינָּרֵי בְּהוּ שָׁמֶן** – אותם שני אנשים שנתגרה בהם השטן, **דְּכָל בֵּי שְׁמָשֵׁי הָווּ קָא מִינְצוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי** – שכל בין השמשות של ערב שבת היו מריבים ביניהם, **אִיקְּלַע רַבִּי מֵאִיר לְהָתָם** – נזדמן רבי מאיר לשם, **עַבְּבִינְהוּ תְּלָתָא בֵּי שְׁמָשֵׁי עַד דְּעַבַּד לְהוּ שָׁלָמָא** – עיכבם שלשה בין השמשות של ערב שבת עד שעשה שלום ביניהם, **שָׁמְעֵיהּ דְּקָאָמַר** – שמע רבי מאיר את השטן שהוא אומר **וַוי דְּאַפְקֵיהּ רַבִּי מֵאִיר לְהַהוּא גַּבְרָא מִבֵּיתֵיהּ** – שהוציאו מביתו:

מעשה נוסף לגבי אפוטרופוס: **הַהוּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דַּהֲוָה בְּשַׁבְּבוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דַּהֲוָה קָא מְזַבֵּין אַרְעָא וְזַבֵּין תּוֹרֵי** – שהיה מוכר הקרקעות וקונה שוורים, **וְלֹא אָמַר לֵיהּ וְלֹא מִידִי** – ולא אמר לו רבי יהושע בן לוי כלום. והיינו משום **שְׁכָבָר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִימַי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי אִשְׁתִּי וּלְשׁוֹרִי שׁוֹרִי, אֶלָּא לְאִשְׁתִּי קראתי בֵּיתִי לפי שהיא עיקר הבית, וּלְשׁוֹרִי קראתי שָׂדִי** משום שעיקר עבודת השדה נעשית על ידו. ולכן לא עיכב רבי יהושע בן לוי על האריס מלמכור הקרקעות וליקח בהם שוורים, שהם צורך השדה.

מעשה נוסף בענין זה: **הָנָהוּ יַתְמֵי דַּהֲווּ סָמְכֵי גַּבֵּי הַהִיא סָבְתָּא** – אותם יתומים שהתקרבו לסבתא לעשות את כל מעשיהם על פיה, **הָוָה לְהוּ הוֹרְתָא** – היתה להם פרה, **שָׁקְלָה וּזְבִינָתָהּ נֵיהֲלֵיהוּ** – נטלתה הסבתא ומכרה אותה בעבורם, **אָתוּ קְרוֹבִים לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – באו קרובי היתומים לרב נחמן ורצו לבטל המכירה, **אָמְרוּ לֵיהּ** הקרובים לרב נחמן, **מַאי עֲבִידְתָּהּ דְּזַבְנָא** – איך יכולה למכור, והרי לא מינוה לאפוטרופוס. **אָמַר לְהוּ** רב נחמן, **'יְתוֹמִים שֶׁמָּכְרוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת' תְּנַן** – במשנתינו שנינו שיתומים שמכרו אצל בעל הבית דינו כאפוטרופוס, ולכן חלה מכירתה. חזרו הקרובים וטענו **וְהָא אַיְיקַר** – והרי נתייקרה הפרה אחרי המכירה, ונמצא שגרמה הפסד ליתומים. השיב להם רב נחמן, **בִּרְשׁוּתָא דְּלוֹקַח אַיְיקַר** – בשנתייקרה כבר היתה ברשות הלוקח, אבל בשמכרה עדיין היה המחיר הזול. חזרו וטענו, **וְהָא לֹא נָקְטֵי דְּמֵי** – והרי כשהפרה התייקרה עדיין לא קיבלה את דמי הפרה. **אָמַר לְהוּ** רב נחמן, **אִם כֵּן, חַיְינוּ** – זהו הדין **דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר רַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל, נִכְסֵי יְתוֹמִין הֲרֵי הֵן כְּהֶקְדֵּשׁ וְלֹא מִקְנֵי אֶלָּא בְּכִסְפָּא** – אין קניינם נגמר אלא בכסף, וכל שעדיין לא נתן הלוקח מעות, יכולים היתומים לחזור בהם.

המשך בעמוד כב

מעשה נוסף בענין זה: חְמֵרֵיהּ דִּרְבָּנָא עֵיקְבָא יַתְמָא – יינם של יתומי רב עוקבא, מַשְׁכּוּהִי בְּאַרְבָּעָה אַרְבָּעָה – לקחוהו הקונים מהאפוטרופוס בקנין משיכה, והסכימו ביניהם שישלמו ארבעה זוז לכל חבית, וְאַיְיקַר וְקָם בְּשִׁיתָּא שִׁיתָּא – ואחר כך נתייקר ועמד השער על ששה זוז לחבית. אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אָמַר לְהוּ, הֵיינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי, דְּאָמַר רַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל, נִכְסֵי יְתוֹמִים חֲיֵי הֵן כְּהֶקְדֵּשׁ וְלֹא מִקְנֵי אֶלָּא בְּכַסְפָּא, וכיון שעדיין לא נתנו המעות יכולים היתומים לחזור בהם:

הגמרא מבארת באיזה אופן אמרו שנכסי יתומים הם כהקדש: מָשׁוּךְ פֵּירֵי מִיתְמֵי – אם עשו הלקוחות קנין משיכה מהיתומים ועדיין לא נתנו מעות, הדין הוא כך, אַיְיקוּר – אם נתייקרו הפירות לאחר המכירה, הֵיינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי – זהו דינו של רב חנילאי שאין הקנין נעשה אלא בכסף, ולכן יכולים היתומים לחזור בהם. זוֹל – אבל אם הוזלו הפירות והלוקח רוצה לחזור בו, אינו יכול לחזור, אף שנכסי יתומים נקנים רק בכסף, מכל מקום לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ וכיון שאם היה קונה מהדיוט לא היה יכול לחזור בו אחר המשיכה, כל שכן עתה שמשך מיתומים.

אַמַּשִׁיכוּ לְהוּ פֵּירֵי לְיַתְמֵי – אם האפוטרופוס משך מאחרים בשביל היתומים, ועדיין לא נתנו מעות, אם אַיְיקַר ורוצים המוכרים לחזור, אינם רשאים, כי לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ, וכשם שאם היה מוכר להדיוט לא היה יכול לחזור בו אחר המשיכה, הוא הדין שהיתומים קונים במשיכה כשזה לטובתם. אבל אם זוֹל, סָבוּר מִינָּהּ – היו שסברו דַּהֵיינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי שדין יתומים בהקדש ואין משיכה קונה בהם לחובתם, אָמַר לְהוּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, הָא – אם נעמיד התקנה גם באופן זה, רָעָה הִיא לְדִידְהוּ – ליתומים, דִּזְמִנִּין דְּמִצְטָרְכִי לְפֵירֵי וְלֵיכָּא דְּיָהֵיב לְהוּ עַד דְּיָהֲבִי וּזְיֵי – שלפעמים יצטרכו לקנות פירות ולא יהיה מי שיתן להם בלא מעות, כיון שאם יוזלו הפירות יוכלו לחזור בהם, ולכן באופן זה לא תיקנו חכמים שיוכלו לחזור.

יָהֲבִי יַתְמֵי זוּזֵי אַפֵּירֵי – אם נתנו היתומים מעות עבור פירות ועדיין לא משכו, הדין הוא כך, זוֹל – אם הוזלו הפירות יכולים לחזור [אף על פי שכבר קנו בכסף], מכיון שאחרים באופן זה יכולים לחזור, וְלֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מִן הֶקְדֵּשׁ. ואם אַיְיקַר, והמוכר רוצה לחזור, סָבוּר מִינָּהּ הַיינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי שהיתומים קונים בכסף במקום שהוא לטובתם, אָמַר לְהוּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, הָא רָעָה הִיא לְדִידְהוּ – ליתומים, שימשוך הלוקח את החפץ הנקנה. אולם הקדש קונה דווקא בכסף, בין בשהקדש קונה מהדיוט ובין בשהדיוט קונה מהקדש, כמבואר בקידושין (כח:–כט.).

דְּאָתוּ לְמֵימַר לְהוּ נִשְׂרְפוּ חִיטְּכֶם בַּעֲלִיָּיה – שאם ישרפו הפירות בעוד שהם ברשות המוכרים, יהיה ההפסד על היתומים, שהמוכרים יאמרו להם חיטים שלכם הם שנשרפו, שהרי קניתם אותם בכסף, ולכן הניחו חכמים באופן זה את הדין שהמוכר יכול לחזור בו, כדי שיטרח המוכר ויציל.

יָהֲבֵי לְהוּ זוּזֵי לְיָתְמֵי אַפֵּירֵי - אחרים שנתנו מעות ליתומים עבור פירות ועדיין לא משכו את הפירות, הדין הוא שאם אַיְיקַר הפירות, יכולים היתומים לחזור בהם, ואין אומרים שכבר קנו האחרים את הפירות בכסף, שלֹא יָהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ, וכיון שאם הדיוט מוכר לאחרים יכול לחזור בו כל זמן שלא משכו את הפירות, כל שכן יתומים. זוֹל – אם הוזלו הפירות והקונים רוצים לחזור בהם, סָבוּר מִינָּהּ, חַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי שאמר שנכסי יתומים נקנים בכסף, וכיון שכבר נתנו הקונים מעות אינם יכולים לחזור בהם אפילו שעדיין לא משכו את הפירות. אָמַר לְהוּ רַב שִׁישָּׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, הָא – תקנה זו אם נעמידה אף באופן זה רָעָה הוּא לְדִידְהוּ – ליתומים, דְּזִמְנִין דְּמִצְטָרְכֵי לְזוּזֵי – שיתכן שלפעמים יצטרכו היתומים למעות, וירצו ליקח מעות מאחרים על סמך פירות שיתנו לאחר זמן, וְלֵיכָּא דְּיָהֵיב לְהוּ עַד דְּיָהֲבֵי לְהוּ פֵּירֵי – ולא יהיה מי שיתן להם אלא אם יתנו היתומים הפירות מיד, משום שאם יוזלו הפירות לא יוכל הקונה לחזור בו, ולכן לא תקנו חכמים באופן זה שיקנו היתומים בכסף.

מעשה נוסף שיש ללמוד ממנו לגבי מכירת קרקע של יתומים: אָמַר רַב אַשִׁי, אֲנָא וְרַב כַּהֲנָא חַתְמִינַן אַשְׁטָרָא דְּאִימֵּיהּ דְּזֵעִירָא יַתְמָא – אני ורב כהנא חתמנו על שטר מכירה של אמו של זעירא היתום, דְּמַזְּבְּנָא אַרְעָא לְכַרְגָּא בְּלֹא אַכְרוּזָתָא – שכדי לפרוע מס הגולגולת של היתום מכרה קרקע שלו בלא הכרזה. והטעם, דְּאָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי, לְכַרְגָּא – לצורך פרעון המס המוטל על היתומים, וְלִמְזוֹנֵי – ולצורך מזון היתומים או האשה והבנות, וְלִקְבוּרָה – ולצורך קבורת מת שקבורתו מוטלת על נכסי היתומים, מְזַבְּנִינַן בְּלֹא אַכְרוּזָתָא – מוכרין מנכסי היתומים בלא הכרזה, ולא חוששים להפסד היתומים, לפי שדברים אלו נחוצים, כדי ששוטר המלך לא יכעס, וכן משום מזונות, או משום בזיון המת, ואין פנאי להכריז:

הגמרא מביאה מעשה נוסף שלמדים ממנו כמה מדיני אפוטרופוס: עַמְרָם צַבָּעָא אֲפוֹטְרוֹפָּא דְּיָתְמֵי הֲוָה – אפוטרופוס של יתומים היה, אֲתוּ קְרוֹבִים לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן – באו קרובי היתומים לטעון עליו בפני רב נחמן, אָמְרֵי לֵיהּ, קָא לָבֵישׁ וּמְכַפֵּי מֵיַּתְמֵי – האפוטרופוס לובש ומתכסה מנכסי היתומים. אָמַר לְהוּ, רשאי הוא לעשות כן, כִּי זוהֵי טובת היתומים שיהא נראה כאדם חשוב כְּדֵי הֵיכִי דְּלִישְׁתַּמְּעָן מֵילֵיהּ – כדי שיקבלו את דבריו כשהוא בא לעסוק בטובתם. הוסיפו הקרובים וטענו קָאָכִיל וְשָׁתֵי מִדִּידְהוּ וְלֹא אָמוּד – נראה שהוא אוכל ושותה מנכסי היתומין, מכיון שאינו עשיר כל כך שיוכל ליקח מאכלים ומשקים אלו משלו. השיב להם רב נחמן, אֵימוּר מְצִיאָה אֲשַׁכַּח – שמא מצא מציאה, ואין לנו לחשוש שזהו מנכסי היתומים. חזרו הקרובים וטענו וְהָא קָא מַפְסֵיד – והרי הוא מקלקל את השדות שאינו מטפל בהם כהוגן, אָמַר לְהוּ רב נחמן לקרובים, אֵיתֵיהּ לִי קַמֵּי דְּמַפְסֵיד, וְאֵיפַּלְקְנֵיהּ – הביאו לי עדים שהוא עושה כן, ואסלקו מתפקידו. דְּאָמַר רַב הוּנָא חַבְרִין [–חברינו] מְשַׁמְּיהּ דְּרַב, אֲפוֹטְרוֹפּוֹס דְּמַפְסֵיד מְסַלְּקִינַן לֵיהּ – אפוטרופוס שמקלקל מסלקים אותו. דְּאִיתְמַר, אֲפוֹטְרוֹפָּא דְּמַפְסֵיד, רַב הוּנָא אָמַר רַב מְסַלְּקִינַן לֵיהּ, דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא אָמְרֵי לֹא מְסַלְּקִינַן לֵיהּ. ומסיקה הגמרא להלכה: וְהִלְכְתָא מְסַלְּקִינַן לֵיהּ:

הגמרא מבארת צדדי המחלוקת של תנא קמא ואבא שאול במשנתינו: שנינו במשנה בדעת תנא קמא, אֲפוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים יִשְׁבַּע שלא נטל מנכסיהם: מבארת הגמרא, מַאי טַעְמָא חייבוהו לישבע, ולא חששו שמא ימנע מלהתמנות לאפוטרופוס מפני השבועה, משום שאנו אומרים אִי לָאו דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינַּיהּ, לֹא הֲוָה לֵיהּ אֲפוֹטְרוֹפּוֹס – אילולא קיבל הנאה מאבי היתומים, לא היה נעשה בשבילו אפוטרופוס, וּמְשׁוּם שְׁבוּעָה שאנו מטילים עליו בסוף, לֹא אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – לא ימנע מלהתמנות אפוטרופוס, שהרי קיבל הנאה מהאב:

שנינו במשנה, ואם מִינּוּהוּ בֵּית דִּין לֹא יִשָּׁבַע: מבארת הגמרא הטעם, כי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּעָבִיד לְבֵי דִינָא – טובת חינם הוא עושה לבית דין לטרוח עבור היתומים, וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – ואם אתה מטיל עליו שבועה יבא להימנע מלקבל עליו אפוטרופוסות, לפיכך פטרוהו מכך:

שנינו במשנה, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, חִילּוּף הַדְּבָרִים – להיפך מדעת תנא קמא: שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא מִינּוּהוּ בֵּית דִּין יִשָּׁבַע, ואין חוששים שמא ימנע מקבלת אפוטרופוסות. מבארת הגמרא, שהסכמתו להיות אפוטרופוס אינה בחינם, אלא בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא נָפֵיק עֲלֵיהּ קָלָא דְּאִינִישׁ מְהֵימְנָא הוּא, דְּהָא קָמִיךְ עֲלֵיהּ בֵּי דִינָא – בהנאה שיש לו מכך שיצא עליו קול שהוא איש נאמן, שהרי בית דין סומכים עליו למסור בידו נכסי היתומים, ולכן מֻשָּׁם שְׁבוּעָה שאנו מטילים עליו בסוף, לֹא אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – לא יבא להימנע מזה, אבל אם מִינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים לֹא יִשָּׁבַע, כי הסכמתו להיות אפוטרופוס אינה נובעת מהנאה גדולה שבאה לו, אלא מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּעָבְדֵי לַהֲדֵדֵי – סתם דברי אהבה ורעות היו ביניהם ולכן הוא מקבל עליו אפוטרופוסות על בניו, וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה, אָתֵי לְאַמְנוּעֵי מן האפוטרופסות:

הגמרא מביאה כמה דעות לענין הלכה: אָמַר רַב חָנָן בַּר אַמִּי אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא כְּאַבָּא שָׁאוּל, שאפוטרופוס שמינוהו בית דין ישבע, ואפוטרופוס שמינהו אבי יתומים לא ישבע:

הגמרא מביאה ברייתא שפסקה באופן אחר: תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, זֶה וָזֶה – בין מינוהו בית דין ובין מינהו אבי יתומים יִשָּׁבַע, שאין חוששים כלל שמא ימנע בגלל השבועה. והברייתא פוסקת, וַהֲלָכָה כְּרַבָּרַיָּיא. בברייתא דלהלן מבוארת דעה נוספת בזה: תָּנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, אֲפוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים יִשָּׁבַע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר – מפני שהוא נוטל שכר עבור טרחתו ולא ימנע גם אם נטיל עליו שבועה בסוף. אָמַר לֵיהּ רבי אבהו, אַתְּ אַיְיתֵית קַבָּא וְבָיְילַת לֵיהּ – אתה הבאת כלי מדה אחד ובו מדדת לכל האפוטרופסין את שכרם, כלומר וכי כלל הוא שכל אפוטרופוס שמינהו האב נוטל שכר. אֶלָּא אֵימָא – אמור כך בלשון הברייתא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּנוֹשֵׂא שָׂכָר, שאף אם האפוטרופוס טורח בחינם אין לנו לחשוש שמא ימנע, לפי שאם לא היה אבי יתומים עושה לו טובה לא היה מקבל עליו את המינוי ובאילו קיבל שכר עבור זה:

## משנה

המשנה מונה עוד תקנה שתקנו מפני תיקון העולם: הַמְטַמֵּא טהרותיו של חברו ואסרן באכילה, כגון תרומה ובדומה, וְהַמְדַמֵּעַ – המערב תרומה בחולין של חבירו, והפסידו בכך שנאסרו לישראל, ויכול למכרם רק לכהנים ולכן מחירם זול, וְהַמְנַסֵּךְ – האוסר יינו של חברו באיסור יין נסך, וכל אלו אין ההיזק ניכר בהם, שלא נעשה שום שינוי בגוף הדבר, אם עשה כן בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר מתשלומין, ואם בְּמֵזִיד חַיָּיב:

## גמרא

נחלקו אמוראים בביאור 'המנסך' שנאמר במשנה: אִיתְּמַר, מְנַסֵּךְ האמור במשנה, רַב אָמַר, מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ – הכוונה שניסך יין חברו לעבודה זרה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מְעָרֵב – שעירב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו.

שואלת הגמרא, מַאן דְּאָמַר מְעָרֵב מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר מְנַסֵּךְ. משיבה הגמרא, אָמַר לָךְ שמואל, מְנַסֵּךְ ממש, כיון שעבד עבודה זרה חייב מיתה ואינו חייב לשלם, שהרי כל העושה דבר שעל ידו יש לחייבו גם עונש מיתה וגם עונש ממון, אנו אומרים קָם לֵיהּ בְּדְרַבָּה מִינֵּיהּ – נענש רק בעונש החמור, דהיינו עונש מיתה, ופטור בסוף, לֹא אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – לא ימנע מלהתמנות אפוטרופוס, שהרי קיבל הנאה מהאב:

שנינו במשנה, ואם מִינּוּהוּ בֵּית דִּין לֹא יִשָּׁבַע: מבארת הגמרא הטעם, כי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּעָבִיד לְבֵי דִינָא – טובת חינם הוא עושה לבית דין לטרוח עבור היתומים, וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – ואם אתה מטיל עליו שבועה יבא להימנע מלקבל עליו אפוטרופוסות, לפיכך פטרוהו מכך:

שנינו במשנה, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, חִילּוּף הַדְּבָרִים – להיפך מדעת תנא קמא: שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא מִינּוּהוּ בֵּית דִּין יִשָּׁבַע, ואין חוששים שמא ימנע מקבלת אפוטרופוסות. מבארת הגמרא, שהסכמתו להיות אפוטרופוס אינה בחינם, אלא בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא נָפֵיק עֲלֵיהּ קָלָא דְּאִינִישׁ מְהֵימְנָא הוּא, דְּהָא קָמִיךְ עֲלֵיהּ בֵּי דִינָא – בהנאה שיש לו מכך שיצא עליו קול שהוא איש נאמן, שהרי בית דין סומכים עליו למסור בידו נכסי היתומים, ולכן מֻשָּׁם שְׁבוּעָה שאנו מטילים עליו בסוף, לֹא אָתֵי לְאַמְנוּעֵי – לא יבא להימנע מזה, אבל אם מִינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים לֹא יִשָּׁבַע, כי הסכמתו להיות אפוטרופוס אינה נובעת מהנאה גדולה שבאה לו, אלא מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּעָבְדֵי לַהֲדֵדֵי – סתם דברי אהבה ורעות היו ביניהם ולכן הוא מקבל עליו אפוטרופוסות על בניו, וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה, אָתֵי לְאַמְנוּעֵי מן האפוטרופסות:

הגמרא מביאה כמה דעות לענין הלכה: אָמַר רַב חָנָן בַּר אַמִּי אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא כְּאַבָּא שָׁאוּל, שאפוטרופוס שמינהו בית דין ישבע, ואפוטרופוס שמינהו אבי יתומים לא ישבע:

הגמרא מביאה ברייתא שפסקה באופן אחר: תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, זֶה וָזֶה – בין מינוהו בית דין ובין מינהו אבי יתומים יִשָּׁבַע, שאין חוששים כלל שמא ימנע בגלל השבועה. והברייתא פוסקת, וַהֲלָכָה כְּרַבָּרַיָּיא. בברייתא דלהלן מבוארת דעה נוספת בזה: תָּנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, אֲפוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים יִשָּׁבַע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר – מפני שהוא נוטל שכר עבור טרחתו ולא ימנע גם אם נטיל עליו שבועה בסוף. אָמַר לֵיהּ רבי אבהו, אַתְּ אַיְיתֵית קַבָּא וְבָיְילַת לֵיהּ – אתה הבאת כלי מדה אחד ובו מדדת לכל האפוטרופסין את שכרם, כלומר וכי כלל הוא שכל אפוטרופוס שמינהו האב נוטל שכר. אֶלָּא אֵימָא – אמור כך בלשון הברייתא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּנוֹשֵׂא שָׂכָר, שאף אם האפוטרופוס טורח בחינם אין לנו לחשוש שמא ימנע, לפי שאם לא היה אבי יתומים עושה לו טובה לא היה מקבל עליו את המינוי ובאילו קיבל שכר עבור זה:

## משנה

המשנה מונה עוד תקנה שתקנו מפני תיקון העולם: הַמְטַמֵּא טהרותיו של חברו ואסרן באכילה, כגון תרומה ובדומה, וְהַמְדַמֵּעַ – המערב תרומה בחולין של חבירו, והפסידו בכך שנאסרו לישראל, ויכול למכרם רק לכהנים ולכן מחירם זול, וְהַמְנַסֵּךְ – האוסר יינו של חברו באיסור יין נסך, וכל אלו אין ההיזק ניכר בהם, שלא נעשה שום שינוי בגוף הדבר, אם עשה כן בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר מתשלומין, ואם בְּמֵזִיד חַיָּיב:

## גמרא

נחלקו אמוראים בביאור 'המנסך' שנאמר במשנה: אִיתְּמַר, מְנַסֵּךְ האמור במשנה, רַב אָמַר, מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ – הכוונה שניסך יין חברו לעבודה זרה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מְעָרֵב – שעירב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו.

שואלת הגמרא, מַאן דְּאָמַר מְעָרֵב מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר מְנַסֵּךְ. משיבה הגמרא, אָמַר לָךְ שמואל, מְנַסֵּךְ ממש, כיון שעבד עבודה זרה חייב מיתה ואינו חייב לשלם, שהרי כל העושה דבר שעל ידו יש לחייבו גם עונש מיתה וגם עונש ממון, אנו אומרים קָם לֵיהּ בְּדְרַבָּה מִינֵּיהּ – נענש רק בעונש החמור, דהיינו עונש מיתה, ופטור

המשך בעמוד סט

מעונש ממון, ולכן בהכרח לפרש שמה שחייבה המשנה את המנסך במזיד בתשלומין, הכוונה למערב. שואלת הגמרא, **וְאֵידָךְ** – היאך פירש רב מנסך ממש, והרי המנסך חייב מיתה ואין לחייבו בתשלומין. משיבה הגמרא, שרב סבר **כְּדַרַבִּי יִרְמְיָה** שנתן טעם מדוע אין לפוטרו מתשלומין באופן זה, **דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, מִשְּׁעַת הַגְּבָהָה הוּא דְּקָנָה** – משעה שהגביה את החבית כדי לגוזלה, כבר קנאה לענין שנתחייב בהחזרתה כגזלן, **וּמִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לֹא חָיֵי** – וחיוב המיתה אין חל עליו **עַד שָׁעַת נִיסּוּךְ** שאז הוא עובד עבודה זרה, ונמצא שקודם שנתחייב מיתה כבר נתחייב בהחזרת החבית, ואין חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן פוטרו מתשלומין.

שואלת הגמרא, **וְלַמַּאן דְּאָמַר מְנַסֵּךְ מַאי מַעֲמָא לֹא אָמַר מְעָרֵב.** משיבה הגמרא, **אָמַר לְךָ** רב, **מְעָרֵב**